

Þróun námskeiðsforma sem koma til móts við
bæði stað- og fjarnema á Menntavísindasviði HÍ

Kynning á Menntakviku 2018

Þuríður Jóhannsdóttir, PhD dósent

Sigríður Pétursdóttir, deildarstjóri

Háskóli Íslands. Menntavísindasvið

Sögulegt samhengi

- Við Menntavísindasvið og áður við Kennaraháskólann hefur lengi verið unnt að taka flestöll námskeið í fjarnámi með staðlotum
- Fullt grunnskólakennaranám var fyrst boðið 1993 við Kennaraháskólann og við Fósturskólann frá ????
- Ástæðan var fyrst og fremst kennaraskortur í dreifbýli og nýtilkomið Internet opnaði nýja möguleika til samskipta
- Stefna Kennaraháskóla Íslands (eftir sameininguna 1998) var að allt nám skyldi vera í boði í fjarnámi

Meistaránám við KHÍ

- Þróaðist sem viðbótarnám fyrir starfandi kennara
- Skipulagt sem lotunám
- Oftast þrjár lotur á misseri og 2–3 dagar í senn
- Oft nálægt helgum eða fríum
- Fyrst notaður tölvupóstur til samskipta á milli lota
- Svo fóru að koma forrit – námsumsjónarkerfi að þróast
- Fjarnám með netnámi og staðlotum var formið sem þróað var í meistaránáminu
- Á tímabili var gerð tilraun til að bjóða vikulegar kennslustundir til viðbótar fyrir þá sem vildu og gátu mætt
- Í sumum námskeiðum var þetta form þróað en í öðrum var snúið til baka til fjarnáms með 2–3 daga lotum

2008
Kennaraháskólinn
og Háskóli Ísland
sameinast

- Fjarnámsmenning hafði þróast í KHÍ
- Á námsleiðum sem áður voru kennd við HÍ og fluttust á MVS var engin hefð fyrir fjarnámi
- Sú stefna KHÍ að öll námskeið skyldi bjóða í fjarnámi var ekki lengur raunin
- Hefðbundin staðkennsla hélt áfram á þeim námsleiðum og námskeiðum sem fluttu frá HÍ
- Gat verið ruglingslegt fyrir nemendur að átta sig á hvaða námskeið voru í boði í fjarnámi og hver ekki og af hverju
- Það var ekki lögð áhersla á að samræma form námskeiða heldur réðu kennarar og flestir kenndu eins og þeir höfðu gert fyrir sameiningu

2008. Hrunið
2010. Samkennsla
staðnema og
fjarnema

- Í kjölfar hrunsins þurfti að skera niður tíma til kennslu
- 2010 Ákveðið að staðnenum og fjarnenum skyldi kennt saman í námskeiðum
- Samkennslan

Form samkennslunnar

- **Kennarar skyldu:**
- Skipuleggja námskeið á Moodle fyrir báða hópa, lesefni, verkefni, samskipti – skilaboð, upplýsingar
- Eiga samskipti við fjarnema á Moodle t.d. skipuleggja umræður
- Hafa kennslustundir samkvæmt vikulegri stundaskrá í skólanum (Stakkahlíð) fyrir staðnema
- Skipuleggja staðlotur fyrir fjarnema – en vegna niðurskurðar skyldi líka nota þennan tíma fyrir staðnema
- Seinna var ákveðið að amk í meistaranáminu mættu að hámarki vera 2 staðlotur með skyldumætingu á misseri og þær voru fastsettar á tvær vikur.
- Tímafjöldi sem hvert námskeið fékk minnkaði mikið

2010–2011
Rannsókn á
samkenntunni
Nemendur

- **Sólveig og Þuríður: Spurningakönnun og viðtöl**
- Fjarnemum fannst þeim ekki eins vel sinnt í samkenntulíkaninu
- Þeim fannst þeir verða útundan og að staðnemar væru í meiri tengslum við kennarana
- Staðnemar höfðu áhyggjur af að þeir fengu færri tíma í kenntu
- Staðnemunum fannst stundum truflandi þegar kenntustundir voru teknar upp fyrir fjarnemana eða þegar þeim var boðið að taka þátt í kenntustundum í rauntíma

2010–2011
Rannsókn á
samkennslunni
Kennarar

- Að samkenna báðum hópum er flóknara og tímafrekara – en um leið er minni tími ætlaður í kennslu
- Kennarar deildu áhyggjum nemenda
 - Að fjarnemum væri ekki eins vel sinnt
 - Að staðnemar fengju minni tíma
- Kennarar höfðu mestar áhyggjur af hversu óvirkir fjarnemarnir væru og hversu erfitt væri að vikirja þá á námskeiðsvefjunum.
- Kennarar kvörtuðu yfir hversu tímafrekt það væri að sinna fjarnemunum
- Samt töldu hvorki nemendur og kennarar að það ætti að hætta við samkennsluna – en að það yrði að endurbæta hana

Kennarar þróa ólík form námskeiða

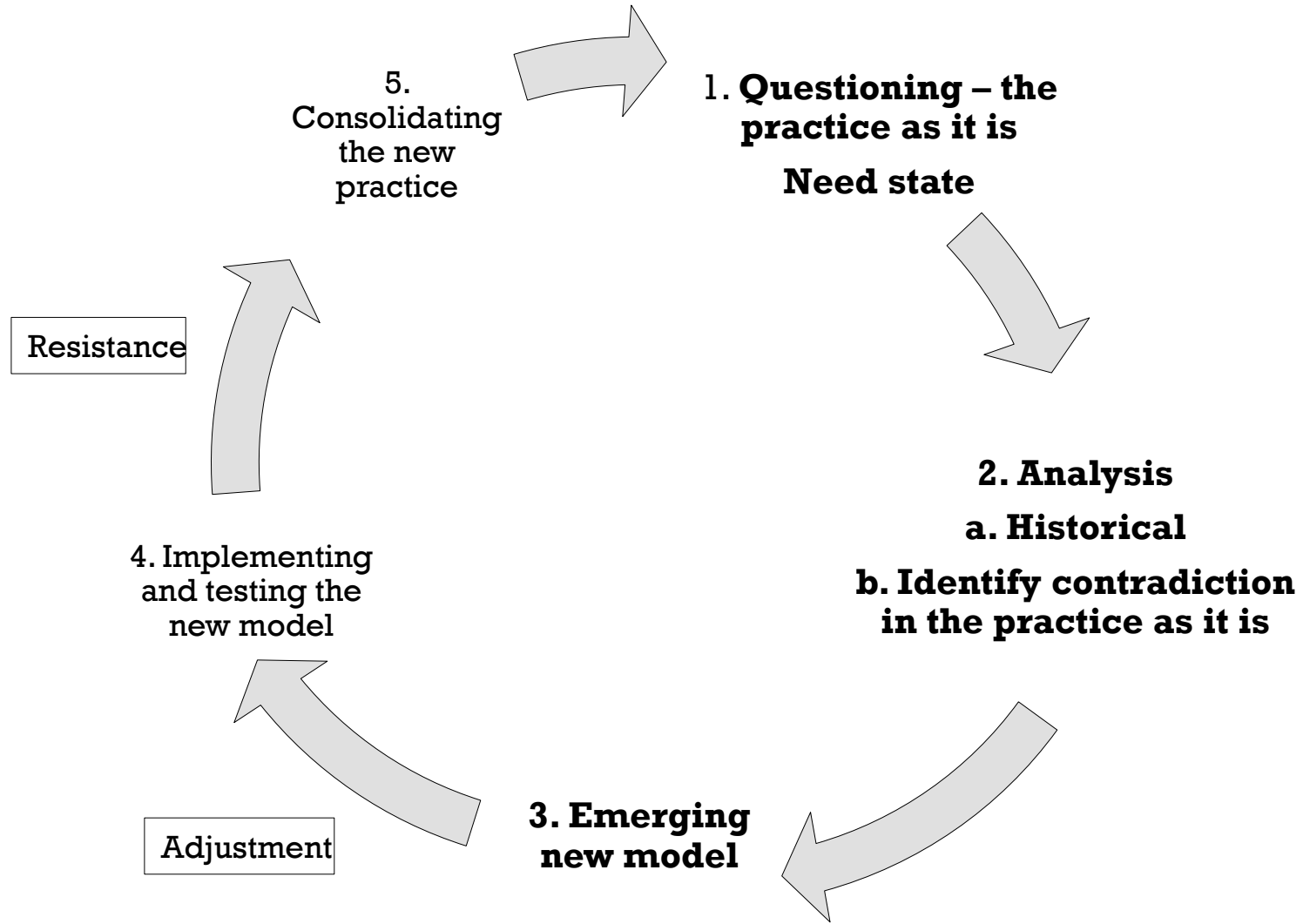
- Bilið á milli þess sem kennarar álíta vera góða kennsluhætti og þess hvernig aðstæður þvinga þá til að kenna er mörgum mikið áhyggjuefni
- Sýn kennara byggir í auknum mæli á nemendamiðaðri kennslufræði
- Samskiptatæknin hefur þróast mikið og gefið kennurum verkfæri til að vera í betri samskiptum við fjarnema
- Einstakir kennarar og kennarateymi hafa undanfarið farið að þróa ólík form námskeiða til að þjóna betur sýn sinni á hvað er góð kennsla

Hvernig form eru kennarar að þróa og hvers vegna ?

- 2017–2018 starfaði starfshópur við MVS undir nafninu **Þróum fjarnámið**
- Verkefnið er að leggja til líkön eða kennsluform sem styðjast á við við MVS þar sem áfram er gert ráð fyrir að fjarnemum og staðnemunum verði kennt saman – eða er það ekki?
- Við Sigríður Péturs höfum nú í haust tekið viðtöl við kennara (um 20 kennara alls) til að fá fréttir af þeim formum sem kennarar hafa verið að þróa

Rannsóknar- spurningar

- Hvers vegna hafa kennarar vikið frá því formi sem lagt var upp með þegar samkenslan var tekin upp?
- Hvernig eru þau líkön sem kennarar hafa mótað?
- Hvaða hindranir hafa mætt kennurum þegar þeir hafa reynt að þróa ný kennsluform fyrir námskeiðin sín?
- Hvað hefur stutt kennara við að þróa ný líkön sem hafa gengið vel?
- Hvers konar stuðning telja þeir sig þurfa til að halda góðum kennslulíkönunum við og/eða til þess að fleiri geti tekið upp líkön sem hafa gengið vel?

The expansive learning cycle (Engeström, 1999)

Viðtölin hafa leitt í ljós nokkur líkön sem eru í notkun og þróun

1. Rauntíma (synchronous) netfundir – kennslustundir með fjarnemum
3 ólík líkön – 2 kynnt hér
2. Listsgreinakennarar hafa lagt niður vikulega kennslu og tvískiptingu kennslu fjarnema og staðnema.
Kennt er fjóra heila daga á hverju misseri – báðum hópum saman
3. Sumir kennarar hafa tekið upp vikuleg virkniverkefni til að tryggja að nemendur sýni virkni sína og þátttöku í náminu jafnt og þétt
4. Í námskeiði um nám án aðgreiningar (inclusive education) hafa kennarar hannað námskeiðið út frá hugmyndum um altæka hönnun (Universal Design)
 - Nemendur hafa töluvert val um hvernig þeir vinna verkefnin og ekki er krafa um skyldumætingu í staðtíma
 - Nemendur þurfa að sýna virka þátttöku í námssamfélaginu á netinu eða í tímum þau sem kjósa að mæta í kennslustundir

Líkan 1

Rauntímafundir með
fjarnemum þegar
staðnemar fá
kennslustund í skólanum

1. Fjarnemar taka þátt í kennslustundum í skólanum gegnum Adobe Connect.
 - Hlusta á fyrirlestra og geta spurt og gert athugasemdir eins og þeir sem eru á staðnum – Sérstakur kennari sér um að vera í sambandi við fjarnema og miðla skilaboðum
 - Að loknum fyrirlestri er hópnum (70—80 nemar) skipt í smærri hópa (um 15) til umræðna þar sem einn kennari stýrir umræðum – fjarnemar fara þá í hópvinnu á Adobe Connect þar sem hægt er að skipta þeim í minni hópa stundum – og kennari stýrir á sama hátt og hjá staðnemunum

**Líkan 1:
Fjarnemar taka þátt í
kennslustundum
í rauntíma á netinu**

Mótstaða í kerfinu

Þróað síðan
2013 -
og lagfært eftir
þörfum

4. Fleiri
kennarar taka
upp þessa
kennsluhætti

4. Nýtt líkan
kennslu fest
í sessi

3. Nýtt líkan verður til
Nemendamiðuð kennslufræði.
Sterk tengsl við praxis í skólum
AC notað til að gefa fjarnemum
kost á þátttöku í rauntíma.
Sérstakur kennari sér um
samskipti við fjarnemahópinn

. Efasemdir
þörf fyrir
breytingar

2. þróun
þarf að yfirvinna
ýmsar hindranir

Bil á milli hugmynda kennara
um gæðakennslu og þess
hvernig hún er praktiseruð í
núverandi kerfi.

Áskorun: að þróa líkan sem
myndi samræmast betur
viðmiðum kennara um
gæðakennslu og gæðanám

Stuðningur: Nemendamiðuð
kennslufr, þekking og færni í
UT, Adobe Connect

Nýtt skipulag þróað: 70–80
nemar á 5 ári í
grunnskólakennaranámi. 4
dagar í vettvangssnámi og
1 dagur í háskólanum.
Skyldumæting annað hvort
í Stakkahlíð eða á netinu
5-6 kennarar

Stuðningur við að yfirvinna
hindranir: Rík ábyrgð á að
efla fagmennsku verðandi
kennara

Truflandi:
Tænivandræði
og skortur á
stuðninig
tæknmanna.

Líkan 2

Rauntímafundir með
fjarnemum og
staðnema fá
kennslustund í
skólanum

- Námskeið á fyrra ári í meistaranámi (4 ári) í menntunarfræði ungra barna í leiskóla og grunnskóla(ca 60 nemar)
- Í stað vikulegra kennslustunda fyrir staðnema eru kennslustundir skipulagðar aðra hvora viku fyrir báða hópa
- Í fyrstu viku eru gerðar upptökur af fyrirlestrum og þeir birtir á Moodle ásamt lesefni og spurningum til umræðu.
- Í næstu viku eru tvær kennslustundir að morgni fyrir fjarnema með Adobe Connect á netinu og strax á eftir á sama hátt tvær kennslustundir fyrir staðnema í Stakkahlíð þar sem fyrirlestrar og námsefni er til umræðu. Skipt í minni hópa bæði á staðnum og á netinu. (um 20 nemar hafa mætt í hvorn hóp
- Þriðjungurinn (20 nemar) geta hvorki mætt á netfund né í Stakkahlíð
- Þeir gera verkefni sem sett er fyrir á Moodle – umræður í umræðuþráðum með rituðum texta
- **Spurning um mismunandi gæði námsins er álteitin eða hvað?**

Hvað hindrar fleiri kennara í að taka upp svona kennsluhætti?

- Skortur á kunnáttu og færni í tækni og skortur á tæknistuðningi
- Það hversu vel hefur tekist til með Líkan 2 byggist á einum kennara sem er mjög fær og þjálfuð í notkun tækninnar.
- Kennari sem talað var við útskýrði að til þess að hægt væri að taka þessa kennsluhætti upp þyrfti bæði tæknaaðstoð og meiri tíma úthlutaðan í vinnustundatöflu
- Hún var föst í dilemma – á milli þess hvernig hún vildi byggja skipulag og kennslu á fagmennsku og þeirra aðstæðna sem hún býr við
- Hún taldi að nám fjarnema væri ekki af sömu gæðum og staðnemanna
- **Óásættanlegt ef gæði námsins fara eftir hæfni einstakra kennara í upplýsingatækni eða hvað?**

Líkan listgreina- kennslu

- Hætt að kenna staðnemunum vikulega
- Báðir hópar fá saman fjóra heila daga sem dreift er á misserið
- Ástæðan liggur í eðli listgreinakenndu þar sem þörf er fyrir tíma til að vinna að verkefnum – hands-on
- Þessir heilu dagar eru oft settir á föstudaga eða mánudaga til að gefa nemum tækifæri til að nota aðstöðuna í sérútbúnum kennslustofum.
- Fjöldi nema hefur aukist eftir að þetta skipulag var tekið upp – biðlisti til að komast inn í haust en hámark er 15 nemar
- Starfandi kennarar sækja í þetta form námskeiða sem hluta af starfsþróun

Hvað er
vandamálið?

- **Frá sjónarhóli kennara**
- Kennarar kalla eftir meiri tíma til að geta þjónað báðum hópum þannig að kennslan sé í samræmi við þau viðmið sem kennarar hafa um gæðakennslu
- Kennarar kalla eftir aukinni tæknaðstoð
- Sumir kennarar láta í ljós efasemdir um að gæði fjarnámsins séu sambærileg – að þjónustu og kennslu fjarnema sé ekki sinnt til jafns við staðnema
- Aðrir kennara taka ekki undir þetta og segja frá hvernig þeir skipuleggja virkniverkefni eða leggja fyrir mörg smærri verkefni til að tryggja að fjarnemar sýni virkni og þátttöku á Moodle

Hvað er
vandamálið?

- **Frá sjónarhóli nemenda?**
- Ný könnun sem Hróbjartur kynnti
- 85% nemenda eru ánægðir með fjarnámið á Menntavíðindasviði
- 51% nemenda velja að vera í fjarnámi vegna þess að þeir eru í vinnu
- 81% af þeim vinna meira en 31 klst á viku – 34% vinna fulla vinnu eða meira
- 23% velja fjarnám af því að þeir búa á landsbyggðinni í lengra en klukkutíma akstursfjarlægð frá Reykjavík

Hvað er
vandamálið?

- **Frá sjónarhóli stjórnenda**
- Kennarar hafa þróað sín eigin form/líkön sem eru ekki endilega í samræmi við þær reglur sem settar hafa verið um framkvæmd kennslu og þjónustu við fjarnema og staðnema
- Námskeiðsform eru kannski og kannski ekki samræmd innan námsleiða
- Erfitt er að gefa nemendum áreiðanlega upplýsingar um þau námskeiðsform em í boði eru á Menntavísindasviði
- Námskeið eru skipulögð með ólíku móti eftir því hvað einstakir kennarar og kennarahópar ákveða - og hvað þeir kunna og geta.
- **Ættu stjórnendur að hafa áhyggjur af mismunandi gæðum – ekki bara stað og fjar heldur líka námskeiða og námsleiða sem í boði eru á MVS?**

Ráðstefna EADTU
Evrópusamtök
háskóla sem
bjóða fjarnám

- Henderikx, P., & Jansen, D. (2018). *The Changing Pedagogical Landscape: In search of patterns in policies and practices of new modes of teaching and learning*. Retrieved from <https://tinyurl.com/CPLreport2018>
- Huertas, E.(ed.), Considerations for quality assurance of e-learning provision, ENQA, 2018.
See: <http://www.enqa.eu/indirme/papers-and-reports/occasionalpapers/Considerations%20for%20QA%20of%20e-learning%20provision.pdf>
- *Online Learning in Continuing Higher Education*, a new report from Learning House and the Association for Continuing Higher Education (ACHE).